

שז"ת בהלכה לשולחן שבת

מאת הרב משה חיים חנונו שליט"א

גיליון מס' 139

הלכות תשעת הימים

משנכנס אב ממעטים בשמחה

עם כניסת חודש אב, נוספת על אבלות חורבן בית המקדש חומרה נוספת, חז"ל קבעו כי "משנכנס אב ממעטין בשמחה", וזאת כדי לתת ביטוי לצער על חורבן הבית וגלות השכינה. מכיוון שימים אלו הם ימי פורענות לישראל, המליצו חכמים בגמרא למי שיש לו דין או עסק עם נכרי, שישתדל להשתמש ולהימנע מלהתדיין עמו במהלך חודש אב. הטעם לכך הוא שבמים אלו מזלם של ישראל פחות, וישנו חשש שהאדם יפסיד בדינו.¹

שכר הממעט בשמחה: מובא בשם רבותינו, כי כל הזהיר וממעט בשמחה בימים אלו, יזכה לעשרה דברים טובים ונפלאים שתתקדש הקדוש ברוך הוא לחדש לעתיד לבוא בעת 'הגאולה השלימה'.²

ויש לציין כי דין "ממעטין בשמחה" אינו מכון לביטול רגש השמחה הטבעי על בשורות טובות; אם נולד לאדם בן, או שהרוויח מעות וכדומה - וודאי שעליו לשמוח ולהודות על כך. הכוונה ב"ממעטין" היא בדברים התלויים במעשי האדם וביכולתו להימנע מהם, כגון צמצום במשא ומתן של שמחה, הימנעות מלבישת בגדים חדשים או הימנעות מבדחנות וקלות ראש.³ אך שאר הדברים הגורמים קורת רוח או הנאה לאדם, לא נאסרו בימים אלו.

כמו כן דין המיעוט נאמר דווקא בדברים גשמיים, אולם בעבודת ה' - בתורה, בתפילה ובקיום המצוות - וודאי שישנה חובה גמורה לעשותן בשמחה פנימית. שהרי על חסרון זה באה הפורענות, כנאמר: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוךך בשמחה ובטוב לבב".

בגד לצורך מתנה: מותר לקנות בגד לצורך מתנה (כגון: בגד לתינוק מתנה לילולת וכדו') כיון שאינו קונה לעצמו.⁴ ויש מחמירים אף בזה.⁵

חתן וכלה הנישאים סמוך לאחר תשעה באב וטרם השלימו את קניותיהם, אם רשאים לערוך השלמת קניות?

חתן וכלה שמתחננים מיד אחר ט' באב, מותרים בקניית בגדים לצורך החתונה גם לאחר ר"ח אב, כיון שהוא צורך מצווה.⁶ ובלבד שלאחר ט' באב לא יהיה מספיק זמן לקנות, אבל כשיש זמן לקנות אין להקל.⁷

האם מותר להתחיל או להמשיך בעבודות שיפוץ, צביעה או הרחבת הבית לאחר ראש חודש אב?

מרח"ח אב ועד אחר התענית ממעטים ב"בניין של שמחה"⁸, הגדרה זו כוללת בנייה שאינה נחוצה לעצם המגורים אלא נועדה לרווחה, נוי או תענוג.⁹ העבודות האסורות מראש חודש אב:

בנייה לרווחה: אסור לבנות חדרים נוספים או להרחיב את הבית אם המטרה היא לשם "הרווחה" ללא צורך חיוני. אולם, משפחה ברוכת ילדים הסובלת מצפיפות גדולה, והרחבת הבית היא צורך הכרחי עבורם - מותר להם להמשיך בבנייה גם לאחר ראש חודש אב.¹⁰

סידוד וצביעה: אין לסידד, לצבוע או להדביק טפטים בבית.¹¹ אולם, אם הסידד התקלקל מחמת רטיבות או עובש באופן המפריע למגורים, מותר לתקנו.

החלפת חלונות ותריסים לדגמים נאים יותר, התקנת ארונות מטבח חדשים, ויזנונות דקורטיביים או בניית פרגולה וכדומה - כל אלו בכלל האיסור.¹²

העבודות המותרות:

מניעת סכנה: אם ישנו קיר הנוטה ליפול (ואפילו בחשש רחוק),¹³ או צורך בהתקנת מעקה או סורגים למניעת נפילה - מותר ואף חובה לבצע עבודות אלו מיד, שכן פיזוק נפש דוחה את מנהגי האבלות.¹⁴

בניין של מצווה: מותר לבנות ולשפץ מבני ציבור המשמשים למצווה, כגון בית כנסת, מקווה טהרה או ישיבה. בבניינים אלו מותר אפילו לסידד ולצייר בהם ליו.¹⁵ ובפרט כשיש בכך צורך לרבים.¹⁶

קבלן גוי: אם נשכר קבלן גוי בחוזה ("קבלנות") לפני ראש חודש אב, רשאי הגוי להמשיך בעבודתו גם אחר ר"ח אב, כיוון שהוא עושה זאת על דעת עצמו ובזמן הנוח לו. עם זאת, אם ניתן לשכנעו להפסיק את העבודה

לפיכך, בגד חדש שמעולם לא נעשתה בו מכפלת או הצרה, אסור לתקנו בתשעת הימים. לפי שתיקון זה נחשב כסיום המלאכה של בגד חדש, ומבחינה הלכתית הרי זה כעשיית בגד חדש בתשעת הימים.¹⁷ ולכן חליפת חתן או כל בגד חדש אחר הזקוק למכפלת או הצרה כדי שיהיה ראוי ללבישה, אין לתקנו בתשעת הימים. אלא יש להדור ולעשות תיקונים אלו קודם ראש חודש אב, או להמתין לאחר תשעה באב.

בגדים משומשים שכבר נלבשו: האם מותר לתקנם, כגון: לתקן קרע, להחליף כפתור או לשנות את אורך המכפלת בבגד ישן?

בשונה מבגדים חדשים, שבהם יש איסור גמור לתקנם בשל השמחה שבהם, בבגדים משומשים (ישנים) הקלו הפוסקים יותר, לפיכך מותר לתפור קרע שנפער בבגד ישן או לחזק כפתור שנפל. וכן מותר להניח טלאי על בגד כדי לכסות חור או לחזקו. כמו כן מותר לפרוס מכפלת קיימת בבגד ישן כדי להאריך או לקצר ולהתאימו למידת הלבוש.

תיקונים אלו מותר לבצעם אפילו במכונת תפירה וב"מעשה אומן" (תפירה מקצועית ומדויקת), שכן אין זה נחשב ליצירת בגד חדש אלא שימור הקיים, ואינו נחשב כמעשה של שמחה, אלא כצורך בסיסי, ולכן לא גזרו בו חכמים.¹⁸

האם מותר לנצל מכירות חיסול ו"סוף עונה" הנערכות בתשעת הימים כדי לקנות בגדים במחיר מוזל?

אף על פי שמרח"ח אב ממעטים במשא ומתן של שמחה ובקניית בגדים, במקומות של צורך מיוחד או מניעת הפסד הקלו המוסקים:

קניית בגדים במחיר זול: מותר לקנות בירידים או במכירות "סוף עונה" (חיסול) במחירים מוזלים משמעותית. כיון שלאחר תשעה באב יתייקרו המחירים, הרי זה נחשב כ"דבר האבד" (הפסד כספי). ובמקום שייגרם לאדם חסרון כספי, לא גזרו חכמים איסור, ובלבד שלא ילבש את הבגדים עד לאחר התענית.¹⁹

מי שנתקלקלו בגדיו: אדם שכל בגדיו המכובדים נקרעו, התקלקלו או אבדו, ואין לו בגד ראוי ללבוש - מותר לקנות את הבגדים הנחוצים לו ביותר. דין זה נלמד מהלכות חול המועד, שם הותרו קנייה במקרה של דוחק כזה, וכל שכן שיש להקל בתשעת הימים לצורך כבוד הבגדים.

האם איסור קניית בגדים בתשעת הימים חל על כל סוגי הבגדים? האם מותר לקנות בגדים שאינם חשובים, בגדי מצווה, או נעליים המיועדות ליום תשעה באב עצמו?

מראש חודש אב ועד לאחר תשעה באב, חלים חומרות נוספות בדיני הקנייה והתפירה, כחלק ממיעוט השמחה על חורבן בית המקדש.

בגדים חדשים: חל איסור גמור לקנות בגדים חדשים מראש חודש אב, גם אם הקונה מתכוון ללבושם רק לאחר תשעה באב.²⁰ האיסור כולל גם בגדים פשוטים שאין מברכים עליהם "שהחיינו" (כגון חולצות, גופיות, גרביים, מגבות ומצעים), שכן גם בקנייתם יש קורת רוח ושמחה מסוימת. יתרה מזו, אף בגדים משומשים שנקנים מאדם אחר ("יד שנייה"), אם הם חביבים על הקונה וגורמים לו הנאה - אסור לקנותם בימים אלו.²¹

יש מהפוסקים שהורו שגם בגד מצווה, כגון טלית קטן (ציצית), נכלל באיסור הקנייה. אולם, אם אין לאדם ציצית אחרת ללבוש והוא זקוק לה כדי לקיים את המצווה, מותר לו לקנותה בתשעת הימים.²²

כמו כן, אסור לקנות נעלי עור או נעליים חשובות מראש חודש אב ואילך.²³ אולם, מותר לקנות נעלי בד או גומי פשוטות המיועדות לנעילה בתשעה באב (שבו אסורה נעילת הסנדל), ואפשר לקנותן אפילו בשבוע שחל בו תשעה באב. ונכון לנעול את נעלי הבד החדשות לפחות פעם אחת לפני תשעה באב כדי שלא לחדשן ביום תשעה באב עצמו, אך אם לא מספיק - מותר ללבשן לראשונה באב בתשעה באב עצמו.²⁴

קנו חליפה לחתן קודם שלושת השבועות, האם מותר בתשעת הימים לשלוח את הבגדים לתיקון מכפלת או הצרה?

מנהג ישראל שלא לתפור בגדים חדשים או לתקנם החל מראש חודש אב ועד לאחר תשעה באב. על פי המבואר בירושלמי שנהגו שלא לעשות חוטי "שת" (מלשון שתי וערב) בחודש אב, כיוון שבחודש זה בטלה "אבן השתייה" בבית המקדש.²⁵ מכאן סמך למנהג לאסור כל מלאכת תפירה וסריגה. וכמובן שהטעם על פי הפשט נובע מכך שתיקון ויצירת בגדים הם מעשים המביאים את האדם לידו שמחה וקורת רוח, ובתשעת הימים עלינו למעט בשמחה. בשל כך, נאסרה אפילו תפירת נעליים חדשות (שאין בהם תפירת שתי וערב).²⁶

19 משנ"ב ס"ק יב, בן איש חי דברים הל' ג, חזו"ע עמ' קסז.
20 משנ"ב שם ס"ק יב, חזו"ע עמ' קסז.
21 הגר"ש"א, הגר"ש וואנר בק' מבית לוי ח"ג עמ' כג.
22 הל' חג בחג עמ' לט.
23 שו"ע סימן תקנא סעיף ב', משנ"ב סק"ג.
24 בא"ח דברים ס"ג, כה"ח שם סק"ב.
25 בא"ח ש"א פרשת דברים ה"ג.
26 רמ"א סימן תקנא ס"ב.

רש"א בהל"ש עמ' חכב.
13 פמ"ג א"א ס"ק ז, משנ"ב סק"א, אור לציון פכ"ז ה"ב, אג"מ
ח"ג ס"ס פ, חזו"ע עמ' קסז.
14 שו"ת יברך דוד ח"א סימן עא.
15 אור לציון פכ"ז ה"ב.
16 משנ"ב ס"ק יד, חזו"ע עמ' קסז.
17 ראה במחצית"ש ס"ק ח ו"כ בנטעי נבראלי פ"ב ס"ג.
18 שו"ע סימן תקנא סעיף א

6 אג"מ ח"ג סימן פ.
7 שו"ע סימן תקנא סעיף ד.
8 כה"ח שם אות צ"ו וצ"ו, שו"ת אור לציון שם, מבית לוי בשם
הגר"ש וואנר.
9 ירושלמי הובא בב"י ובמשנ"ב סקמ"ח.
10 תרומה"ד ס"ס קנ"ב, שו"ע סימן תקנא ס"ו.
11 הגר"ח קנייבסקי בשו"ת רבבות אפרים ח"א סימן שעג.
12 מועד לכל חי סימן י אות יח, כה"ח ס"ק ק, חזו"ע עמ' רח,

1 תענית כט ע"ב, שו"ע סימן תקנא ס"א.
2 כה"ח ר"ס תקנא בשם היפה ללב.
3 ערוך השולחן סימן תקנא ס"ה, וראה ביסוד ושו"ע העבודה
סוף ש"ט רפ"ב.
4 שו"ע סימן תקנא סעיף ד, משנ"ב סקמ"ט, חזו"ע עמ' רח.
5 משנ"ב סקמ"ט, כה"ח ס"ק ק"ג, אור לציון פכ"ז ס"ב, ו"כ"מ
בחזו"ע עמ' רח. והטעם מובא ביד אפרים שם, כמו כן אין לקנות
מצעים של מטה, מפת שולחן, מגבות, ומטפחות.

בימים אלו בפיצוי כספי קטן, תבוא עליו ברכה²⁷.
תכנון: מותר לשבת עם אדריכל, מהנדס או מעצב פנים כדי לתכנן בנייה עתידית, שכן התכנון עצמו אינו נחשב כבנייה בפועל.

האם מותר לעבור דירה או להיכנס לדירה חדשה בימים אלו?

מעיקר הדין, מותר להיכנס לדירה חדשה בתשעת הימים. חז"ל אסרו "בניין של שמחה" (בנייה להרווחה ונוי), אך לא אסרו על אדם לבוא ולדור בבית קיים, מגורים בבית מוגדרים כצורך בסיסי ולא מעשה של שמחה יתרה האסורה מן הדין. אך את ברכת שהחינו ואת שמחת "חנוכת הבית" יש לעשות לאחר ט' באב, ואז ילבש בגד חדש ויברך ברכת "שהחינו"²⁸.
ישנם פוסקים שהורו כי לכתחילה אין כדאי לעבור לדירה חדשה בימים אלו, משום ש"לא מסמנא מלתא" – כלומר, אין זה סימן טוב להיכנס לבית חדש בימים של פורענות ואבדות לישראל. אך אם הדבר כרוך בהפסד כספי או בקושי גדול, מותר לכתחילה לעבור דירה כדרכו, וידחה את השמחה והברכה לימים שלאחר התענית²⁹.

האם מותר לשתול פרחים, לנטוע עצי נוי או להתקין דשא סינטטי בחצר הבית החל מראש חודש אב? ומה הדין לגבי טיפול שוטף בגינה קיימת (השקיה, גיזום וניקיון)?

כשם שנאסר "בניין של שמחה" בתשעת הימים, כך נאסרה גם "נטיעה של שמחה", לפיכך מראש חודש אב ועד לאחר תשעה באב אסור לנטוע אילנות המיועדים לנוי, שוטפים ופרחים שונים. כיוון שדברים אלו עשויים לעונג ולשמחת הלב³⁰.

דשא סינטטי: התקנת דשא סינטטי בחצר נחשבת כחלק משיפוץ וייצוי הבית ("בניין של שמחה"), ועל כן יש להימנע מהדבקתו או התקנתו בימים אלו.
טיפול שוטף: מותר ואף צריך להשקות את הצמחים והדשא הקיימים כדי שלא יתייבשו וימותו (מניעת הפסד). ומותר לטפל בגינה בדרכי תחזוקה רגילים, כגון ניכוש עשבים שוטים, גיזום ענפים וניקיון כללי.

סגירת תנאים 'וארט', אירוסין ונישואין בתשעת הימים, האם מותר?

אין נושאים נשים מר"ח ועד התענית³¹, וגם בחור שמעיקר הדין מותר לישא אשה, מכל מקום המנהג להימנע בימים אלו משום שאין בהם סימן טוב³². ומנהג האשכנזים שלא נושאים נשים בכל שלושת השבועות³³, ונהגו לאסור נישואין גם אם נערכים ללא סעודה. ומכל מקום, לכל הדעות מותר להחזיר גרושתו בימים אלו³⁴.
אירוסין הנערכים בלא סעודה מותרים גם בתשעת הימים, שמא יקדמנו אחר³⁵, וכן שידוכין הנקראים "וארט" – כלומר קשר החתן וכלה בכתיבת 'תנאים', או בעל פה – מותר בכל ימי בין המצרים, ומותר להגיש מיני מרקחת ועוגות בזמן כתיבת התנאים שכן זה בכלל סעודה³⁶.

מה הדין לגבי אכילת בשר ושתיית יין בתשעת הימים, ואילו הבדלי מנהגים קיימים בזה?

נוהגים שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין או מיץ ענבים בתשעת הימים לזכר ביטול הקרבנות והנסכים בבית המקדש³⁷. מנהג זה פשט גם בקרב עם ספרד, למעט ביום ראש חודש אב עצמו בו נהגו להקל באכילת בשר³⁸, אולם למנהג בני אשכנז, האיסור חל כבר מראש חודש עצמו³⁹.

מנהג בני תימן: להקל באכילת בשר ויין בכל הימים הללו, ורק בסעודה המפסקת נמנעים מאכילת בשר ושתיית יין כפי דין הגמרא⁴⁰. יש פוסקים הסוברים שבני תימן שעלו לארץ ישראל צריכים להחמיר כפי מנהג המקום⁴¹, אך יש המורים שהם יכולים להמשיך במנהג אבותיהם⁴², כמובן, יש שנהגו היתר בשתיית יין (בלבד) בתשעת

הימים, מלבד בסעודה מפסקת שאז אסור מדינא דגמרא⁴³.

האם מותר לאכול בתשעת הימים אורז או תפוחי אדמה שהתבשלו בסיר אחד יחד עם בשר (כאשר מוציאים את הבשר עצמו), והאם מותר לאכול עוגה שיש בה טעם יין מורגש?

תבשיל שנתבשל יחד עם הבשר באותה הקדירה, נהגו להחמיר שלא לאכול בימים אלו. אולם, תבשיל פרווה שנתבשל לבדו בקדירה בשרית (נקייה) – מותר באכילה ללא חשש⁴⁴, וכן עוגה או תבשיל שמעורב בהן יין וינכר טעם היין – המנהג שלא לאוכלו⁴⁵, ויש חולקים ומתירים⁴⁶.

האם מותר לחולה לאכול בשר בתשעת הימים לצורך חיזוק גופו, או שמא עליו להחמיר ככל הציבור?

חולה הסובל מחולשה (כגון חוסר דם), וכן כל אדם חלש הזקוק לאכילת בשר כדי לחזק את גופו, מותרים באכילת בשר אפילו בשבוע שחל בו תשעה באב⁴⁷. עם זאת, ישנה עדיפות להסתפק באכילת בשר עוף במידה והוא נותן לגוף את הכוח הנדרש. במקרה כזה, אין להקל באכילת בשר בקר. הטעם לכך הוא שדין העוף קל יותר, הן משום שלא הקריבו ממנו קרבנות המצריכים נסכי יין, והן משום שעיקר השמחה באכילת בשר נאמרה על בשר בהמה⁴⁸, וכן הדין במינקת שאם לא תאכל בשר יש חשש שזיוק לה או לחינוק⁴⁹.
קטנים שהגיעו לגיל חינוך, האם מותרים באכילת בשר? האיסור לאכול בשר ולשתות יין נהוג גם בקטנים, אפילו שאינם בגיל שידועים להתאבל על חורבן ירושלים⁵⁰, מכל מקום, אם אכילת הבשר נצרכת לבריאותם – מותר להאכילם בשר⁵¹. ויש אומרים שיש להתיר לקטנים אכילת בשר אך לאחר ראש חודש, כיון שעיקר הטעם אינו משום אבלות אלא משום ביטול הקרבנות וטעם זה אינו שייך בקטנים⁵².

כאשר נערכת סעודת מצווה (כמו ברית מילה או פדיון הבן) בתשעת הימים, מי מהמוזמנים רשאי לאכול בשר ולשתות יין, והאם הדין משתנה בשבוע שחל בו תשעה באב?

בסעודת מצווה הנערכת בתשעת הימים, מותר לבעלי השמחה ולמוזמנים השייכים לסעודה לאכול בשר ולשתות יין.
הגדרת השייכים לסעודה: כל מי שהיה מגיע לסעודה זו גם אילו הייתה מתקיימת בזמן אחר, בין אם מחמת קרבה משפחתית ובין אם מחמת ידידות ("אוהב"). גם נשים השייכות לסעודה ודרכן להשתתף בה, מותרות אף הן בבשר ויין.

מכל מקום, בשבוע שחל בו אין לאכול בשר רק מניין מצומצם, הדינו מלבד כל הקרובים הפסולים לעדות מחמת קרובה ומלבד בעלי המצווה מותר להוסיף עוד עשרה, כל שדרך בעל הסעודה להזמיןם בשאר פעמים משום רעות⁵³.

סעודת "ברית יצחק": בנוגע לסעודת "ברית יצחק" הנערכת בלי מילה – נחלקו בה הפוסקים אם מותר לאכול בה בשר. להלכה, העיקר הוא להחמיר בזה ולא לאכול בשר בסעודה זו בימים אלו⁵⁴.

האם סעודת סיום מסכת נחשבת כסעודת מצווה המתרת אכילת בשר בתשעת הימים, והאם כל מי שמוזמן אליה רשאי להשתתף באכילת הבשר?

סעודת סיום מסכת נחשבת לסעודת מצווה, ועל כן מותר לאכול בה בשר ולשתות יין⁵⁵. ולכן המסיים עצמו, אשתו ובניו וכן שאר המשתתפים מותרים באכילת בשר ובתנאי שהם אנשים שהיו מגיעים להשתתף בסיום זה גם אילו היה נערך בזמן אחר (מחמת ידידות או קרבה)⁵⁶. ויש מן הפוסקים שהקלו לכל המוזמנים להשתתף באכילת הבשר משום קרבה ורעות, אף אם לא היו מגיעים בזמן אחר⁵⁷.

התנאים להיתר:

מנהג בעל הסיים: ההיתר נאמר רק למי שדרכו תמיד לערוך סעודה כשמסיים מסכת (אפילו סעודה קטנה ללא בשר). מי שאינו נוהג לעשות סעודה כלל, לא יערוך סעודה בשרית בימים אלו. אולם, אם הסיבה שאינו עורך סעודות בדרך כלל היא מחמת עוניו, ועתה קיבל תמיכה כספית לעשות סעודה, מותר לעשותה גם עם בשר⁵⁸.

סוג הלימוד: ההיתר לסעודה בשרית מועיל דווקא למסיים מסכת גמרא. המסיים מסכת משניות – הסעודה נחשבת סעודת מצווה לעצמו בלבד, ואינה מתירה לאחרים אכילת בשר⁵⁹.

כמו כן, אין להשאיר במכוון מעט מסוף המסכת כדי "למשוך" את הסיום דווקא לימי בין המצרים לצורך אכילת בשר⁶⁰.

בערב שבת חזון, האם מותר לטעום מהתבשילים הבשריים כדי לתקן את התבשיל או להוסיף מלח לפי הצורך?

מותר לטעום בערב שבת תבשילים של בשר שמבשלים לכבוד שבת.

טעם ההיתר, כיון שמטרת הטעימה אינה הנאה מאכילה, אלא הכנה לכבוד שבת קודש, לקיים מה שנאמר "טועמים חיים זכו". יש מהפוסקים שכתבו כי לכתחילה כדאי רק לטעום את המאכל ולפלוט אותו ללא בליעה, אך רבים מקלים גם בבליעה לצורך⁶¹.

גם בשאר ימי תשעת הימים, מותר לטעום מעט מתבשיל שיש בו ספק (כגון כדי להבחין אם יש בו טעם יין או בשר האסור באכילה בשנים אלו), שכן טעימה מועטה לצורך בירור בלבד אינה נחשבת כ"שמחה" האסורה בימים אלו⁶².

מי טעמה ובייך על מאכל בשרי, ונזכר שאסור לאכול בשר בתשעת הימים, מה יעשה?

מי שבייך על חתיכת בשר, ושוב נזכר שבימים אלו אין לאכול בשר, יטעם מעט מן הבשר, כדי שלא תהיה ברכתו לבטלה, שאין בטעימה כזאת לא משום שמחה ולא משום ביטול המנהג⁶³.

האם מותר לאכול בסעודת "מלווה מלכה" מבשר שנשאר מסעודות השבת, או שמא מיד עם צאת השבת חזר איסור אכילת בשר לתוקפו?

יש שכתבו להחמיר שלא לאכול מהבשר שנשאר מסעודת השבת, ואפילו לצורך סעודת מלווה מלכה⁶⁴. אולם פוסקים רבים כתבו להקל באכילת שרייר בשר השבת דווקא בסעודת מלווה מלכה, כיוון שסעודה זו עדיין קשורה להארת השבת וקדושתה⁶⁵. ויש שהתירו לאכול את הנותר משבת אף בשאר ימי החול⁶⁶.

כיצד נוהגים לגבי שתיית יין ההבדלה במוצאי שבת חזון (שבו חל איסור שתיית יין), והאם יש עדיפות לתת את הכוס לקטן?

למנהג בני ספרד: המבדיל עצמו שותה את יין ההבדלה כבכל מוצאי שבת, ואין צריך להחמיר בזה.

אולם, מנהג בני אשכנז: להחמיר שהמבדיל לא ישתה מהיין בעצמו. במקום זאת, נותנים את הכוס לקטן שהגיע לגיל חינוך אך עדיין אינו מבין מספיק כדי לחוש בצער חורבן ירושלים⁶⁷.

פרטי דינים למנהג בני אשכנז: כאשר נותנים לקטן לשתות, המבדיל עצמו אינו צריך לטעום מהכוס כלל⁶⁸. ויש להקפיד שהקטן ישתה "מלאו לוגמיו" (רוב כוס)⁶⁹. אם אין קטן בנמצא, המבדיל שותה את היין בעצמו ללא חשש⁷⁰. אולם המבדיל החכוך שהקטן ישתה, ולבסוף הקטן סירב – על המבדיל לברך שוב "בורא פרי הגפן" לפני שישתה בעצמו, כיוון שלא הייתה דעתו על שתייתו שלו⁷¹. אם ישנה רק בת שהגיעה לגיל זה, עדיף שהמבדיל ישתה בעצמו, שכן נהגו שאין נותנים לנשים לשתות מיין ההבדלה⁷².

27 משנ"ב ס"ק יב.

28 מקור חיים ס"ט סק' תנב, ש"ת לבושי מרדכי סימן קא, חו"ע

עמ' קסח, אור לציון כ"ו ו"א.

29 הגרש"א בהלכות שלמה פ"ד הנדחה לא, הגניק' בס' קרא

עלי מועד פ"ג ס"ק ג טעמא דקרא אות מא' בשם החזו"א וצ"ל.

30 שו"ע סימן תקנ"א ס"ב.

31 שו"ע סימן תקנ"א ס"ב, ועיין עוד שו"ת יבי"א ח"ו א"ח

סימן מג.

32 שו"ת דמו"ח מערכת בין המצרים ס"ב, חו"ע עמוד קמ.

33 רמ"א שם, וז"ל הבא"ח ס"ט וס"ז, משנ"ב סק'ה, בא"ח דברים

הט"ו, ליקוט נוסף תענית עמוד דור.

34 שו"ע סימן תקנ"א ס"ב.

35 משנ"ב סק'טו', כ"ח סק'ה.

36 שו"ע סימן תקנ"א ס"ט וס"ז, משנ"ב סק'ה, בא"ח דברים

הט"ו, ליקוט נוסף תענית עמוד דור.

37 שו"ע סימן תקנ"א ס"ב.

38 כ"ח סק' ק"ה וק"כ, חו"ע עמ' קסט, קנב.

39 משנ"ב סימן תקנ"א ס"ב, ובא"ח הבא"ח שם ס"ק קנב שאף

שר"ח הוא יום שמחה, ר"ח א"ח שונה שהוא ר"ח של הפורענות,

וגם שנתכלל בו אהרון הכהן.

40 ספר ויצבור יוסף בר ח"ד עמוד קכ.

41 ילקו"י עמוד רנז.

42 אול"ע ח"ג פרק כז אות ג.

43 לקט יוסף בשם מהרא"י, שו"ת ח"ד פ"ח, שו"ת מע' בין המצרים סימן א' אות

44 חו"ע עמ' קעד.

45 משנ"ב ס"ק ס"ג, חו"ע קע קנב.

46 מנהגים מהר"ל, שו"ת שבה"ל ח"ט סימן קל"ב אות א.

47 לקט יוסף בשם מהרא"י, תשובות והנהגות ח"ב סימן רנט,

ולמנהג בני ספרד נתפשת המנהג להחמיר שתיית יין בימים אלו,

ואין נפק"מ בדין זה רק לנוהגים להחמיר בשתיית יין, חו"ע

עמוד קנב-קעד.

47 ע"רמ"א ס"ט, משנ"ב סק"א.

48 שו"ת עוף קל יותר כיון שלא היו מקריבים ממנו קרבן, ועוד

שאין שמחה אלא בבשר בהמה, מג"א ס"ק כח, משנ"ב ס"ק טס,

אור לציון ח"ג פ"א תשובה ו.

49 משנ"ב ס"ק ס"ג, אור לציון פ"א ח"ו, חו"ע עמ' קנב.

50 משנ"ב סק"ע, כ"ח סק' ק"ה, נדולות אלישע סק"ג, א"ח

לקט יוסף ביו"ר אין איסור כלל באכילת בשר, הגר"ש וואונר

בספר קרא עלי מועד פ"ה ס"ק א.

51 ערוה"ש וכו', שו"ת דברי יצחק ח"ב סימן רל"ו.

52 אור לציון ח"ג פ"א סעיף ו-ו, יבי"א ח"ט סימן ב', ודעת

הגר"ש אלישיב הלכות ומנהג בין המצרים עמוד ע, אשרי איש

ח"ג פ"א אות כח, שבזמנו אפשר להקל לתת לקטן עד גיל

תשק בשר עוף או תבשיל של בשר, כיון שדברים אלו אסורים

רק בצד חומרא, ולא להחמיר זאת על ילדים שלא הגיעו לכלל

אבלות.

53 רמ"א סימן תקנ"א ס"ז, ומשנ"ב שם.

54 חו"ע תענית עמוד קנב, ליקוט יוסף עמוד רס.

55 רמ"א שם, וז"ל ויב"ד ח"ט, ויב"ד ח"ט סימן סכ"ו

56 מ"ב שם ס"ק ע"ג.

57 יבי"א ח"א סימן כז אות ח.

58 יבי"א ח"א סימן כז אות ז.

59 א"ח לציון שם, הגר"ש באש"ר האיש ח"ג פ"ה אות יד,

יבי"א ח"א סימן כז אות י.

60 ע"ד עמוד משנ"ב ס"ק ע.

61 אור לציון ח"ד סימן כז אות ד, מבית ל"ח ח"ג עמ' מט בשם

הגר"ש וואונר, חו"ע עמ' קנב, ובשו"ת התעודות תשובה ח"ב

סימן קסט כתב להחמיר שלא לבלוע אלא רק לטעום ולפלוט.

62 שער הציון ס"ק סח.

63 שו"ת דמו"ח ח"ב סימן פ"א, וז"ל ודעת

שבט הלוי ח"ח סימן פא אות ט', חו"ע עמ' קפח.

64 שו"ת תשעה"ש סעיף ט, חו"ע (קרא עלי מועד פ"ה הערה

ב), אגרות משה אור"ח ח"ד סימן כא אות ד.

65 קולא"ח ס"ק קנב בשם המועד לכל חי ס"י ס"ב, יפ"ל ח"ב

סק"ו, קולא"ח סימן מה, הגר"ח מלאו"ן (קרא עלי מועד

שם).

66 חו"ע עמ' קנז ויבי"א ח"ד סימן ט'.

67 שו"ע רמ"א סימן תקנ"א סעיף י'.

68 ושונה מכל ברכת הנהנין משום דהוי מצוה ומועיל בה

עריבות.

69 משנ"ב ס"ק טס ע.

70 רמ"א שם.

71 הגר"א"ל שטיינמן וצ"ל, וע"י שלמי תורה בין המצרים עמ'

ל"ד.

72 אשרי האיש ח"ג עמ' תסח בשם הגר"ש אלישיב.